[2025] 3 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 80: 2025 ਆਈ.ਐਨ.ਐਸ.ਸੀ. 220

ਵਿਨੋਦ @ ਨਸਮੁੱਲਾ

ਬਨਾਮ

ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ

(ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰ. 1931 ਆਫ 2019)

14 ਫਰਵਰੀ 2025

[ਪਮਿਦੀਘੰਟਮ ਸ਼੍ਰੀ ਨਰਸਿਮਹਾ ਅਤੇ ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.ਜੇ.]

ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਮੁੱਦਾ

ਕੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860 ਦੀ ਧਾਰਾ 397 ਅਤੇ ਅਸਲਾ ਐਕਟ, 1959 ਦੀ ਧਾਰਾ 25 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਾਇਜ਼ ਹੈ।

ਹੈੱਡਨੋਟੇਸਟ

ਪੈਨਲ ਕੋਡ, 1860-ss.395, 397 - ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ, 1959-s.25 - ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਉਸ ਡਕੈਤੀ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਜਿੱਥੇ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਹੀ ਇੱਕ ਬੱਸ ਨੂੰ ਅੱਠ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਲੁੱਟਿਆ ਸੀ - ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸਮੇਤ ਸਿਰਫ ਦੋ 'ਤੇ ਹੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ, ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਗਿਆ - ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੁਆਰਾ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ - ਚੁਣੌਤੀ:

ਆਯੋਜਿਤ: ਨਾ ਤਾਂ ਐਫਆਈਆਰ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਚਸ਼ਮਦੀਦਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ੀ - ਹਾਲਾਂਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਟੀਆਈਪੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਤਿੰਨ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਗਵਾਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ - ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਟੀਆਈਪੀ ਰਿਪੋਰਟ,ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਖੰਡਨ ਜਾਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ,ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ - ਬੱਸ ਦੇ ਡਰਾਈਵਰ, ਕੰਡਕਟਰ ਅਤੇ ਕਲੀਨਰ ਵਰਗੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਬੂਤ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਟੀਆਈਪੀ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ - ਇੱਕ ਇਕੱਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੁਆਰਾ ਡੰਕ ਪਛਾਣ ਗਵਾਹ (ਪੀਡਬਲਯੂ-9),ਉਹ ਵੀ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮਚਾਰੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਤੋਂ ਜਾਂ ਉਸ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੁੱਟੀ ਹੋਈ ਵਸਤੂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦੇ ਪੁਖਤਾ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ। ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਉਹ ਵੀ ਸ਼ੱਕੀ ਹੈ।ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ - ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲਿਆਂ ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਲਾਭ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ, ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।[ਪੈਰਾ 11,15,17,24, 25]

ਵਿਨੋਦ @ ਨਸਮੁੱਲਾ ਬਨਾਮ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ

ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872-s.9 - ਟੈਸਟ ਆਈਡੈਂਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਪਰੇਡ (ਟੀ ਆਈ ਪੀ) ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਸਿਰਫ਼ ਪੁਸ਼ਟੀਕਰਨ ਹੈ - ਟੀ ਆਈ ਪੀ ਦਾ ਉਦੇਸ਼, ਗਿਣਿਆ ਗਿਆ - ਟੀ ਆਈ ਪੀ ਵਿੱਚ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ ਦੀ ਗੈਰ-ਪ੍ਰੀਖਿਆ - ਪ੍ਰਭਾਵ:

ਆਯੋਜਿਤ: ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਟੀ ਆਈ ਪੀ ਦੌਰਾਨ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਟੀ ਆਈ ਪੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗਵਾਹ ਦੁਆਰਾ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੋਈ ਉਪਯੋਗੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ - ਜੇਕਰ ਟੀ ਆਈ ਪੀ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਲੇਖ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ ਦੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਤਾਂ ਟੀ ਆਈ ਪੀ ਰਿਪੋਰਟ ਜੋ ਉਸਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਯੋਗੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਛਾਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸਬੂਤ ਮੁੱਲ ਗੁਆ ਦੇਵੇਗੀ - ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਗਵਾਹ ਗਵਾਹ ਬਾਕਸ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਜਿਰ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਇਹ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਕਿ ਉਸਨੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਲੇਖ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਿਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ - ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਟੀ ਆਈ ਪੀ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਖਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। [ਪੈਰਾ 15]

ਕੇਸ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ

ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ [1972] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 627: (1971) 2 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 715; ਹਰੀ ਨਾਥ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. ਰਾਜ, [1988] 1 ਐਸ.ਸੀ.ਆਰ. 848: (1988) 1 ਐਸ.ਸੀ.ਸੀ. 14 - ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਐਕਟਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 1860; ਹਥਿਆਰ ਐਕਟ, 1959; ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 1872।

ਕੀਵਰਡਸ ਦੀ ਸੂਚੀ

ਡਕੈਤੀ; ਯਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਲਿਜਾਣ ਵਾਲੀ ਬੱਸ; ਲੁੱਟ; ਡੰਕ ਪਛਾਣ; ਲੁੱਟੀ ਗਈ ਵਸਤੂ ਦੀ ਕੋਈ ਬਰਾਮਦਗੀ ਨਹੀਂ; ਟੈਸਟ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ (ਟੀ ਆਈ ਪੀ); ਕੋਈ ਪੁਸ਼ਟੀਕਰਨ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ; ਦੋਸ਼ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ; ਠੋਸ ਸਬੂਤ; ਟੀ ਆਈ ਪੀ ਰਿਪੋਰਟ; ਸਬੂਤ ਮੁੱਲ; ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਸ਼ੱਕੀ; ਡਰਾਈਵਰ; ਕੰਡਕਟਰ; ਬੱਸ ਦਾ ਕਲੀਨਰ; ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਬੂਤ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ।

ਕੇਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ

ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲੀ ਅਧਿਕਾਰ ਖੇਤਰ: 2019 ਦਾ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 1931
1999 ਦੇ ਸੀਆਰਐਲਏ ਨੰਬਰ 3014 ਵਿੱਚ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਵਿਖੇ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 03.01.2018 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਤੋਂ

ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਪੇਸ਼ੀ

ਮਨੀਸ਼ ਕੁਮਾਰ ਗੁਪਤਾ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਸੰਗੀਤਾ ਗੁਪਤਾ, ਸ਼ਰਦ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪਾਂਡੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਵਕੀਲ।
ਅਪੂਰਵ ਸ਼ੁਕਲਾ, ਪੁਨੀਤ ਚਾਹਰ, ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਪ੍ਰਭਲੀਨ ਏ. ਸ਼ੁਕਲਾ, ਪ੍ਰਤੀਵਾਦੀ ਵੱਲੋਂ ਵਕੀਲ।

ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫੈਸਲਾ / ਆਦੇਸ਼

ਫੈਸਲਾ
ਮਨੋਜ ਮਿਸ਼ਰਾ, ਜੇ.

1. ਇਹ ਅਪੀਲ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ, ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਦੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ 03.01.2018 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ 1999 ਦੀ ਅਪਰਾਧਿਕ ਅਪੀਲ ਨੰਬਰ 3014 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੈਸ਼ਨ ਜੱਜ, (ਸੁਰਗੁਜ਼ਾ) ਅੰਬਿਕਾਪੁਰ (ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ) ਦੇ 26.10.1999 ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਅਪੀਲ, ਜੋ ਕਿ 1994 ਦੇ ਸੈਸ਼ਨ ਮੁਕੱਦਮਾ ਨੰਬਰ 292 ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਦੰਡ ਸੰਹਿਤਾ, 18602 ਦੀ ਧਾਰਾ 397 ਅਤੇ ਅਸਲਾ ਐਕਟ, 19593 ਦੀ ਧਾਰਾ 25 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 395 ਦੇ ਤਹਿਤ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

2. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵਿਨੇਦ ਉਰਫ਼ ਨਸਮੁੱਲਾ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਕਲਾਮ ਅੰਸਾਰੀ ਦਾ ਸੈਸ਼ਨ ਅਦਾਲਤ, (ਸੁਰਗੁਜਾ), ਅੰਬਿਕਾਪੁਰ (ਹੁਣ ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਵਿੱਚ) ਦੁਆਰਾ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੁਹੰਮਦ ਕਲਾਮ ਅੰਸਾਰੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 397 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 395 ਅਤੇ ਅਸਲਾ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 25 (1) (ਬੀ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਗਿਆ। ਆਈਪੀਸੀ ਦੀ ਧਾਰਾ 397 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 395 ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਸਨੂੰ ਸੱਤ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ 2,000/- ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨਾ, ਅੱਠ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਡਿਫਾਲਟ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ; ਅਤੇ ਆਰਮਜ਼ ਐਕਟ ਦੀ ਧਾਰਾ 25(1) (ਬੀ) (ਏ) ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ, ਉਸਨੂੰ ਡੇਢ ਸਾਲ ਦੀ ਸਖ਼ਤ ਕੈਦ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ 500/- ਰੁਪਏ ਜੁਰਮਾਨਾ, ਤਿੰਨ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਡਿਫਾਲਟ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ। ਸਾਰੀਆਂ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਇੱਕੋ ਸਮੇਂ ਚੱਲਣੀਆਂ ਸਨ।

ਮੁਕੱਦਮਾ ਕੇਸ

3. ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਦਮਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਆਦਰਸ਼ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਬੱਸ ਸਰਵਿਸ ਦੀ ਬੱਸ ਰਜਿਸਟ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨੰਬਰ ਯੂ.ਪੀ. 42-ਏ 5406 ਰਾਏਪੁਰ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਤਾਂ 28.09.1993 ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਲਗਭਗ 11:30 ਵਜੇ, ਡਰਾਈਵਰ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਬੈਠੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਡਰਾਈਵਰ ਦੇ ਕੰਨ 'ਤੇ ਇੱਕ ਦੇਸੀ ਪਿਸਤੌਲ ਰੱਖ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਉਸਨੂੰ ਬੱਸ ਰੋਕਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਬੱਸ ਨੇ ਬੱਸ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਚਾਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਅਤੇ ਚਾਰ ਹੋਰ ਵਿਅਕਤੀ, ਜੋ ਬੱਸ ਵਿੱਚ ਰੁਕੀ ਹੋਈ ਥਾਂ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹੇ ਸਨ, ਨੇ ਯਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਕੁੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮਾਨ ਲੁੱਟ ਲਿਆ। ਇੱਕ ਯਾਤਰੀ 'ਤੇ ਵੀ ਗੋਲੀ ਚਲਾਈ ਗਈ ਜੋ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੋਸ਼ੀ ਲੁੱਟੇ ਹੋਏ ਸਮਾਨ ਲੈ ਕੇ ਫਰਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਡਰਾਈਵਰ ਬੱਸ ਨੂੰ ਅੰਬਿਕਾਪੁਰ ਦੇ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲੈ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ 29.09.1993 ਨੂੰ ਲਗਭਗ 12:20 ਵਜੇ ਪਹਿਲੀ ਸੂਚਨਾ ਰਿਪੋਰਟ (ਐਫਆਈਆਰ) ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਲਿਸ ਹਰਕਤ ਵਿੱਚ ਆਈ, ਦੋਸ਼ੀ ਭੱਜ ਨਾ ਜਾਣ ਲਈ ਬੈਰੀਕੇਡ ਲਗਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਆਖਰਕਾਰ, ਇਹ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 29.09.1993 ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੀ, ਖੇਮਰਾਜ ਸਿੰਘ (ਪੀਡਬਲਯੂ-5) ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 3:00 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਇੱਕ ਦੇਸੀ ਪਿਸਤੌਲ ਲੈ ਕੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਕਾਰਤੂਸ ਸਨ, ਦੋ ਜ਼ਿੰਦਾ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਖਾਲੀ। 30.09.1993 ਨੂੰ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ (ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਟਿਪ) ਲਈ ਟੈਸਟ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿੱਥੇ ਉਸਦੀ ਪਛਾਣ ਬੱਸ ਡਰਾਈਵਰ ਰਾਮ ਸਜੀਵਨ ਸ਼ਰਮਾ (ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ) ਅਤੇ ਖਾਲਸੀ ਐਨੁਲ ਖਾਨ (ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ) ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਦੂਜਾ ਵਿਅਕਤੀ, ਜੋ ਬੱਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸੀ, ਅਰਥਾਤ, ਕਮਲ ਸਿੰਘ (ਬੱਸ ਦਾ ਕੰਡਕਟਰ), ਹਾਲਾਂਕਿ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸਨੂੰ ਪਛਾਣਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ। ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਕਥਿਤ ਇਕਬਾਲੀਆ ਬਿਆਨ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਮੁਹੰਮਦ ਕਲਾਮ ਅੰਸਾਰੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ।

ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ੀ ਦੇ ਸਬੂਤ

4. ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਵੱਲੋਂ ਕਈ ਗਵਾਹਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ ਪਰ ਚਸ਼ਮਦੀਦ ਗਵਾਹਾਂ (ਭਾਵ, ਬੱਸ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਯਾਤਰੀਆਂ) ਤੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਸਿਰਫ਼ ਤਿੰਨ ਸਨ, ਅਰਥਾਤ, ਪੀਡਬਲਯੂ-6, ਪੀਡਬਲਯੂ-9 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-12। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਟੀ ਆਈ ਪੀ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ-6, ਪੀਡਬਲਯੂ-9 ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-12 ਨੇ ਡਕੈਤੀ ਦਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਕਿ ਪੀਡਬਲਯੂ-9 ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਡਾਕੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਡਰਾਈਵਰ ਦੇ ਮੰਦਰ 'ਤੇ ਬੰਦੂਕ ਰੱਖੀ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ-5 ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਅਤੇ ਦੇਸੀ ਪਿਸਤੌਲ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦਾ ਗਵਾਹ ਸੀ। ਪੀਡਬਲਯੂ-7 (ਭਾਵ, ਨਾਇਬ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ), ਜਿਸਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਟੀ ਆਈ

ਪੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ, ਨੇ ਟੀ ਆਈ ਪੀ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-8 (ਭਾਵ, ਵਧੀਕ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ) ਨੇ ਮੁਹੰਮਦ ਕਲਾਮ ਅੰਸਾਰੀ ਦੀ ਟੀ ਆਈ ਪੀ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ।

ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਦੀ ਖੋਜ

5. ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਡਕੈਤੀ ਦਾ ਤੱਥ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਹੈ; ਪੀਡਬਲਯੂ-9 ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਡਾਕੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਜੋਂ ਪਛਾਣਿਆ; ਪੀਡਬਲਯੂ-5 ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਤੋਂ ਦੇਸੀ ਪਿਸਤੌਲ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਸਾਬਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਟ੍ਰਾਇਲ ਕੋਰਟ ਨੇ ਸਹਿ-ਦੋਸ਼ੀ ਮੁਹੰਮਦ ਕਲਾਮ ਅੰਸਾਰੀ ਨੂੰ ਬਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੀ ਖੋਜ

6. ਸਜ਼ਾ ਸੁਣਾਏ ਜਾਣ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਨਾਰਾਜ਼, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਅੱਗੇ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ। ਅਪੀਲ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਨਾਰਾਜ਼, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ।

7. ਅਸੀਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ; ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਰਾਜ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੂੰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ; ਅਤੇ ਰਿਕਾਰਡਾਂ ਦੀ ਘੋਖ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਵੱਲੋਂ ਬੇਨਤੀਆਂ

8. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:

(i) ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ, ਬੱਸ ਦਾ ਡਰਾਈਵਰ ਜਿਸ 'ਤੇ ਬੰਦੂਕ ਤਾਣੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸਨੇ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਟੀ ਆਈ ਪੀ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਨਾ ਤਾਂ ਕੰਡਕਟਰ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਖਾਲਸੀ (ਭਾਵ, ਕਲੀਨਰ), ਜਿਸਨੇ ਟੀ ਆਈ ਪੀ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਦੀ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੁਆਰਾ ਜਾਂਚ ਕੀਤੀ ਗਈ।

(ii) ਪੀਡਬਲਯੂ-9 ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮਚਾਰੀ ਹੈ ਜਿਸਦੀ ਡਕੈਤੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬੱਸ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦਗੀ ਸ਼ੱਕੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ, ਪਹਿਲਾਂ, ਉਸਦੀ ਗਤੀਵਿਧੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਉਸਦੇ ਕਾਗਜ਼ਾਤ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ, ਦੂਜਾ, ਜੇਕਰ ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਤਾਂ ਟੀ ਆਈ ਪੀ ਦੌਰਾਨ ਉਸਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਵਰਤੋਂ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਬੱਸ ਵਿੱਚ ਯਾਤਰਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਟੀ ਆਈ ਪੀ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਗੈਰ-ਭਾਗਦਾਰੀ ਉਸਨੂੰ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੀ, ਹੋਰ ਵੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸਦੀ ਗਵਾਹੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇਖਿਆ ਸੀ।

(iii) ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ 'ਤੇ ਕੋਈ ਚੋਰੀ/ਲੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਸਮਾਨ ਬਰਾਮਦ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

(iv) ਜਿਸ ਦੇਸੀ ਪਿਸਤੌਲ ਨੂੰ ਬਰਾਮਦ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਹੈ, ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਸਬੂਤ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਚਲਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ।

(v) ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਰਾਤ ਨੂੰ 3.00 ਵਜੇ ਪੀਡਬਲਯੂ-5 ਦੁਆਰਾ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜੇਕਰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਇੱਕ ਲੋਡਿਡ ਪਿਸਤੌਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਭੱਜਣ ਲਈ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰੇਗਾ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਪੀਡਬਲਯੂ-5 ਇਕੱਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਸੱਦੇ 'ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਸੀ।

9. ਉਪਰੋਕਤ ਦਲੀਲਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਨੂੰ ਸੰਭਾਵਨਾ ਦੀ ਪਰਖ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ, ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਰੱਦ ਕਰਨ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਹਨ।

ਰਾਜ ਵੱਲੋਂ ਦਲੀਲਾਂ

10. ਇਸਦੇ ਉਲਟ, ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਵਕੀਲ ਨੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਡਕੈਤੀ ਦਾ ਤੱਥ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; PW-9 ਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਉਸ ਦੋਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਬੱਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਡਰਾਈਵਰ 'ਤੇ ਬੰਦੂਕ ਤਾਣੀ ਸੀ; ਇਹ ਦਰਸਾਉਣ ਲਈ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ PW-9 ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਝੂਠੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਉਂ ਫਸਾਏਗਾ; TIP ਤੁਰੰਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ; PW-7, ਨਾਇਬ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ, ਜਿਸਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ TIP ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਨੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਕਤ ਪਰੇਡ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ; PW-5 ਨੇ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਘਟਨਾ

ਵਾਲੀ ਰਾਤ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹ ਦੇਸੀ ਪਿਸਤੌਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ; ਅਤੇ ਪਿਸਤੌਲ ਦੀ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਜਾਂਚ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚੱਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਾ ਕਾਰਤੂਸਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਬੂਤਾਂ ਨੇ, ਹੋਰ ਗੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਸਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਦੋਸ਼ੀ ਠਹਿਰਾਉਣ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਕਦਰ 'ਤੇ ਅਧਾਰਤ ਹੈ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 136 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸ਼ਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਦਖਲਅੰਦਾਜ਼ੀ ਦੀ ਮੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ

11. ਵਿਰੋਧੀ ਬੇਨਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਕੱਢਣਾ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੋਵੇਗਾ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਈ ਵਿਵਾਦ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਹਨ:

(i) ਜਿਸ ਘਟਨਾ ਲਈ ਮੁਕੱਦਮਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਉਹ ਡਕੈਤੀ ਦੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ 28.09.1993 ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇੱਕ ਚੱਲਦੀ ਬੱਸ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ 35 ਯਾਤਰੀ ਸਨ, ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਅੱਠ ਹਥਿਆਰਬੰਦ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੇ ਲੁੱਟ ਲਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸਮੇਤ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ 'ਤੇ ਹੀ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ।

(ii) ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਲੁੱਟੀ ਹੋਈ ਵਸਤੂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਜਾਂ ਹੋਰ ਮੁਲਜ਼ਮ ਤੋਂ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਬਰਾਮਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਸਮੇਂ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਤੋਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਦੇਸੀ ਪਿਸਤੌਲ ਦਾ ਕਿਸੇ ਖਾਲੀ ਕਾਰਤੂਸ ਜਾਂ ਗੋਲੀ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜੋ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਮਿਲੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਜ਼ਖਮੀ ਵਿਅਕਤੀ ਤੋਂ ਲਈ ਗਈ ਹੋਵੇ।

(iii) ਨਾ ਤਾਂ ਐਫਆਈਆਰ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਧਾਰਾ 161 ਸੀਆਰਪੀਸੀ ਅਧੀਨ ਦਰਜ ਚਸ਼ਮਦੀਦਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਜਾਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਲਈ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੋਸ਼ੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

(iv) ਹਾਲਾਂਕਿ ਟੀਆਈਪੀ ਡਰਾਈਵਰ, ਖਲਾਸੀ (ਭਾਵ, ਕਲੀਨਰ) ਅਤੇ ਬੱਸ ਦੇ ਕੰਡਕਟਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਪਰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਵੀ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ।

(v) ਪੀਡਬਲਯੂ-9 ਇਕਲੌਤਾ ਗਵਾਹ ਹੈ ਜਿਸਨੇ ਡੌਕ 'ਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਡੌਕ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਡਾਕੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਜੋਂ ਕੀਤੀ।

(vi) ਪੀਡਬਲਯੂ-5 29.09.1993 ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦਾ ਇਕਲੌਤਾ ਗਵਾਹ ਹੈ।

12. ਉੱਪਰ ਦੱਸੇ ਗਏ ਤੱਥਾਂ ਤੋਂ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਸਿਰਫ਼ ਦੋ ਸਬੂਤ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ, (ਏ) ਪੀਡਬਲਯੂ-9 ਦੁਆਰਾ ਡੌਕ ਪਛਾਣ; ਅਤੇ (ਬੀ) ਪੀਡਬਲਯੂ-5 ਦੁਆਰਾ ਉਸ ਰਾਤ ਦੇਸੀ ਪਿਸਤੌਲ ਨਾਲ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ। ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਨਾਲ ਵੱਖਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜਿੱਠਾਂਗੇ।

PW-9 ਦੁਆਰਾ ਡੌਕ ਪਛਾਣ ਭਰੋਸੇਯੋਗ ਨਹੀਂ ਹੈ

13. PW-9 ਦੁਆਰਾ ਡੌਕ ਪਛਾਣ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ TIP ਦੇ ਸਬੂਤ ਮੁੱਲ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨਾ ਉਚਿਤ ਹੋਵੇਗਾ।

14. ਸਬੂਤ ਐਕਟ, 18724 ਦੀ ਧਾਰਾ 9 ਦੇ ਤਹਿਤ ਇੱਕ ਟੈਸਟ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ ਇੱਕ ਅਪਰਾਧਿਕ ਮੁਕੱਦਮੇ ਵਿੱਚ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਪੁਸ਼ਟੀਕਰਨ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਜਾਂਚ ਦੇ ਪੜਾਅ ਦੌਰਾਨ ਇੱਕ ਟੈਸਟ ਪਛਾਣ ਪਰੇਡ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਉਦੇਸ਼, ਪਹਿਲਾਂ, ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਾਂਚ ਏਜੰਸੀ ਸਹੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅੱਗੇ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਦੋਸ਼ੀ ਅਣਜਾਣ ਹੈ ਅਤੇ, ਦੂਜਾ, ਜਦੋਂ ਗਵਾਹ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇੱਕ ਪੁਸ਼ਟੀਕਰਨ ਸਬੂਤ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ।5 ਪਛਾਣ ਦਾ ਸਬੂਤ ਸਿਰਫ਼ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਮੌਖਿਕ ਗਵਾਹੀ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪਛਾਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲਾ ਹੀ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਅਤੇ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਹੈ। ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਸਿੰਘ ਬਨਾਮ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ, 7 ਵਿੱਚ, ਇਸ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਤਿੰਨ-ਜੱਜਾਂ ਦੇ ਬੈਂਚ ਨੇ TIP ਦੇ ਸਬੂਤ ਮੁੱਲ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ:

---

4 ਧਾਰਾ 9.- ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਜਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਥ। - ਮੁੱਦੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਜਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਜਾਂ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੱਥ, ਜਾਂ ਜੋ ਮੁੱਦੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਤੱਥ ਜਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥ ਦੁਆਰਾ ਸੁਝਾਏ ਗਏ ਅਨੁਮਾਨ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਜਾਂ ਖੰਡਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਾਂ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸਦੀ ਪਛਾਣ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੈ, ਜਾਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਾਂ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਮੁੱਦੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਤੱਥ ਜਾਂ ਸੰਬੰਧਿਤ ਤੱਥ ਵਾਪਰਿਆ ਸੀ, ਜਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੇ ਸਬੰਧ ਨੂੰ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਤੱਥ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਉਹ ਉਸ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ।

5 ਉਮੇਸ਼ ਚੰਦਰ ਬਨਾਮ ਉਤਰਾਖੰਡ ਰਾਜ, (2021) 17 ਐਸਸੀਸੀ 616, (ਪੈਰਾ 9); ਇਕਬਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਰਾਜ, (2015) 6 ਐਸਸੀਸੀ 623 (ਪੈਰਾ 15)

6 ਹਰੀ ਨਾਥ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਨਾਮ ਯੂ.ਪੀ. ਰਾਜ, (1988) 1 ਐਸਸੀਸੀ 14 (ਪੈਰਾ 19),

"6..... ਪੁਲਿਸ ਜਾਂਚ ਦੌਰਾਨ ਪਛਾਣ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਿਰਫ਼ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਬੰਧਤ ਗਵਾਹ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਛਾਣ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਬੂਤ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ ਦੇ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਦੇ ਸਬੂਤ ਮੁੱਲ ਬਾਰੇ ਢੁਕਵੀਂ ਨਿਆਂਇਕ ਰਾਏ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ।"

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਜੇਕਰ TIP ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਲੇਖ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗਵਾਹ ਦੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ, ਤਾਂ TIP ਰਿਪੋਰਟ ਜੋ ਉਸਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਜਾਂ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਲਈ ਉਪਯੋਗੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਛਾਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸਬੂਤ ਮੁੱਲ ਗੁਆ ਦੇਵੇਗੀ। ਉਪਰੋਕਤ ਕਾਨੂੰਨੀ ਸਿਧਾਂਤ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਤਰਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਗਵਾਹ ਗਵਾਹ ਦੇ ਡੱਬੇ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਜਿਰ੍ਹਾ ਲਈ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ, ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਵਿਅਕਤੀ ਜਾਂ ਲੇਖ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਿਸ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੀਤੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਕਾਫ਼ੀ ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ TIP ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਦਿਖਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਗਵਾਹ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ ਸਿਖਲਾਈ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਟੀਆਈਪੀ ਦੌਰਾਨ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਗਵਾਹ ਵਜੋਂ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਤਾਂ ਟੀਆਈਪੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਗਵਾਹ ਦੁਆਰਾ ਪਛਾਣ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਉਪਯੋਗੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ।

15. ਤੁਰੰਤ ਕੇਸ ਵਿੱਚ, ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ PW-7 (ਭਾਵ, ਨਾਇਬ ਤਹਿਸੀਲਦਾਰ ਜਿਸਨੇ ਟੀਆਈਪੀ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕੀਤਾ ਸੀ) ਦੁਆਰਾ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਲਈ ਟੀਆਈਪੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਤਿੰਨ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਗਵਾਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਟੀਆਈਪੀ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਤਿੰਨ ਗਵਾਹਾਂ ਦੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਜਾਂਚ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਟੀਆਈਪੀ ਰਿਪੋਰਟ, ਜਿਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਗਵਾਹਾਂ ਦਾ ਖੰਡਨ ਜਾਂ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ, ਦਾ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਮੁੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਕੇਸ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ 'ਤੇ ਇੱਕੋ ਇੱਕ ਠੋਸ ਸਬੂਤ ਪੀਡਬਲਯੂ-9 ਦੁਆਰਾ ਡੌਕ ਪਛਾਣ ਹੈ।

16. ਪੀਡਬਲਯੂ-9 ਦੁਆਰਾ ਡੌਕ ਪਛਾਣ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਸਾਡੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦੀ:
(a) PW-9 ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪ੍ਰੇਮ ਨਗਰ ਵਿਖੇ ਤਾਇਨਾਤ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮਚਾਰੀ ਹੈ। ਜਿਰ੍ਹਾ ਦੌਰਾਨ, ਉਸਦੇ ਮੂਵਮੈਂਟ ਪੇਪਰਾਂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਕਰਨ 'ਤੇ, ਉਹ ਉਸ ਬੱਸ ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਮੂਵਮੈਂਟ ਲਈ ਕੋਈ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਿਆ।

7.(1971) 2 SCC 715

(b) ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, PW-9 ਦਾ ਬਿਆਨ ਉਸੇ ਦਿਨ ਦਰਜ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਦਿਨ FIR ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਘਟਨਾ ਦੇ ਕੁਝ ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਉਸੇ ਰਾਤ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ, TIP ਦੌਰਾਨ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨ ਲਈ PW-9 ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। TIP ਵਿੱਚ ਉਸਦੀ ਗੈਰ-ਭਾਗਦਾਰੀ, ਉਸਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀ ਹੈ।

(c) PW-9 ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੌਕਿਆਂ 'ਤੇ ਦੇਖਿਆ ਸੀ। ਜੇਕਰ ਅਜਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਜਾਂਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਉਸਨੂੰ TIP ਵਿੱਚ ਵਰਤਣ ਦਾ ਹੋਰ ਵੀ ਕਾਰਨ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ, ਜਦੋਂ, ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮਚਾਰੀ ਹੋਣ ਦੇ ਨਾਤੇ, ਉਹ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਨਿਯੰਤਰਣ ਵਿੱਚ ਸੀ।

17. ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਬੱਸ ਦੇ ਡਰਾਈਵਰ, ਕੰਡਕਟਰ ਅਤੇ ਕਲੀਨਰ ਵਰਗੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਸਬੂਤਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਦੇ ਹੋ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ TIP ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ ਸੀ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਠੋਸ ਕਾਰਨ ਦੱਸੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਜਾਂ ਬੁਲਾਇਆ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਇੱਕ ਇਕੱਲੇ ਗਵਾਹ, ਉਹ ਵੀ ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਕਰਮਚਾਰੀ, ਦੁਆਰਾ ਡੌਕ ਪਛਾਣ, IPC ਦੀ ਧਾਰਾ 395 ਦੇ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹੀ ਗਈ ਧਾਰਾ 397 ਦੇ ਤਹਿਤ ਸਜ਼ਾ ਯੋਗ ਅਪਰਾਧ ਲਈ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਾਡੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਤੋਂ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਲੁੱਟੀ ਹੋਈ ਵਸਤੂ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦੇ ਪੁਸ਼ਟੀ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ।

ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਉਹ ਸ਼ੱਕੀ ਹੈ

18. ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ, ਮੁਕੱਦਮਾ PW-5 ਦੀ ਗਵਾਹੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। PW-5 ਇੱਕ ਪੁਲਿਸ ਕਾਂਸਟੇਬਲ ਹੈ। ਉਸਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਜਦੋਂ ਉਹ 29.09.1993 ਨੂੰ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਸੱਦੇ 'ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਸਵੇਰੇ ਲਗਭਗ 3:00 ਵਜੇ, ਉਸਨੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਜਨਤਕ ਤਲਾਅ ਦੇ ਨੇੜੇ ਝਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਦੇਖਿਆ, ਸ਼ਾਇਦ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਲਿਸ ਡਾਕੂਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਵਿੱਚ ਸੀ। PW-5 ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦੇਸੀ ਬਣੀ ਪਿਸਤੌਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦੇ ਕੇ ਭੱਜਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਉਹ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਗਿਆ; ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਸਨੂੰ ਪਿਸਤੌਲ ਸਮੇਤ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਇੰਚਾਰਜ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

19. ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਦੇ ਸਬੂਤ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੇਸੀ ਬਣੀ ਪਿਸਤੌਲ ਵਿੱਚ ਦੋ ਜ਼ਿੰਦਾ ਕਾਰਤੂਸ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਖਾਲੀ ਕਾਰਤੂਸ ਸਨ।

20. ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਕਥਿਤ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਦੇ ਤੱਥ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਗਵਾਹ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਸਨ, ਪਰ ਨਾ ਤਾਂ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਨੇ ਬਚਾਅ ਪੱਖ ਦੇ ਸਬੂਤਾਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ।

21. ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਲੋਡਡ ਹਥਿਆਰ ਲੈ ਕੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਉਹ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਇਸਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੇਗਾ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਇੱਥੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ PW-5 ਦੁਆਰਾ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਇਕੱਲਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤ ਦੇ ਸੱਦੇ 'ਤੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਦੋਵਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਕੋਈ ਸੱਟ ਨਹੀਂ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਕੇਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਅਜਿਹੀ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਸੱਚ ਮੰਨਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸੁਵਿਧਾਜਨਕ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ, ਜਦੋਂ ਇਸਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਪੁਲਿਸ ਗਵਾਹਾਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ, ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਸਬੂਤਾਂ ਦੇ ਪੁਸ਼ਟੀਕਰਨ ਟੁਕੜਿਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਪੁਲਿਸ ਲਈ ਜਨਤਕ ਵਿਵਸਥਾ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕੇਸ ਨੂੰ ਜਲਦੀ ਹੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਦਬਾਅ ਹੇਠ ਹੋਣਾ ਅਸਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਲਈ, ਨਰਮ ਨਿਸ਼ਾਨਿਆਂ ਦੀ ਭਾਲ ਕਰੋ।

22. ਇੱਥੇ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਤੋਂ ਜਾਂ ਉਸਦੇ ਕਹਿਣ 'ਤੇ ਕੋਈ ਲੁੱਟੀ ਹੋਈ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਹੈ, ਨਾ ਹੀ ਦੇਸੀ ਪਿਸਤੌਲ ਬੱਸ ਜਾਂ ਅਪਰਾਧ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਬਰਾਮਦ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਿਸੇ ਖਾਲੀ ਕਾਰਤੂਸ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੋਈ ਸੱਟ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਰੋਧ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅਜਿਹੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੁਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਾਲੇ ਸਬੂਤ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਜਿਸ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਸੰਬੰਧੀ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨਾ ਸਾਡੇ ਵੱਲੋਂ ਬਹੁਤ ਭੋਲਾਪਣ ਹੋਵੇਗਾ।

23. ਉਪਰੋਕਤ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 34 ਤੋਂ, ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਦੇਸੀ ਪਿਸਤੌਲ ਆਦਿ ਦਾ ਜ਼ਬਤ ਮੀਮੋ (ਐਕਸ. ਪੀ/11) 29.09.1993 ਨੂੰ 11:45 ਵਜੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗ੍ਰਿਫਤਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਲਗਭਗ ਨੌਂ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਹੈ। ਜ਼ਬਤ ਮੀਮੋ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪੁਲਿਸ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਮਾਨ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੰਨੀ ਲੰਬੀ ਦੇਰੀ, ਠੋਸ ਸਪੱਸ਼ਟੀਕਰਨ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿੱਚ, 29.09.1993 ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 3 ਵਜੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਦੀ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਸੰਬੰਧੀ ਸਰਕਾਰੀ ਵਕੀਲ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ।

24. ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਤਰੀਕੇ 'ਤੇ ਸ਼ੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਗ੍ਰਿਫ਼ਤਾਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਥਿਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਣਾਏ ਗਏ ਦੇਸੀ ਪਿਸਤੌਲ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਡਿੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰੇ 33 ਅਤੇ 34 ਤੋਂ, ਇਹ ਜਾਪਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੌਰਾਨ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਦੇਸੀ ਪਿਸਤੌਲ ਜ਼ਬਤ ਮੀਮੋ ਵਿੱਚ ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਥਿਆਰ ਦੇ ਵਰਣਨ ਨਾਲ ਮੇਲ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਅਣਜਾਣੇ ਵਿੱਚ ਰੱਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਜੰਗਾਲ ਕਾਰਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜ਼ਬਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸਮਾਨ (ਵਸਤਾਂ) ਨੂੰ 22.06.1994 ਨੂੰ ਫੋਰੈਂਸਿਕ ਜਾਂਚ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਦੇ ਪੈਰਾ 34 ਤੋਂ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਨੂੰ, ਸਮੂਹਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਿਆ ਗਿਆ, 29.09.1993 ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 3 ਵਜੇ ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਤੋਂ ਦੇਸੀ ਪਿਸਤੌਲ ਦੀ ਬਰਾਮਦਗੀ ਦੇ ਮੁਕੱਦਮੇ ਦੀ ਭਰੋਸੇਯੋਗਤਾ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਨੁਕਸਾਨ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ।

25. ਉਪਰੋਕਤ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ, ਸਾਡਾ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਗਾਸਾ ਪੱਖ ਵਾਜਬ ਸ਼ੱਕ ਤੋਂ ਪਰੇ ਦੋਸ਼ ਸਾਬਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸਫਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ, ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਸ਼ੱਕ ਦੇ ਲਾਭ ਦਾ ਹੱਕਦਾਰ ਹੈ। ਅਪੀਲ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਹੇਠਲੀ ਅਦਾਲਤ ਅਤੇ ਹਾਈ ਕੋਰਟ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ ਆਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਇਸ ਦੁਆਰਾ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਉਸ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਬਰੀ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਉਸ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚਲਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਪੀਲਕਰਤਾ ਨੂੰ ਜ਼ਮਾਨਤ 'ਤੇ ਹੋਣ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਹੈ। ਉਸਨੂੰ ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਉਸਦਾ ਜ਼ਮਾਨਤ ਬਾਂਡ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

26. ਇਸ ਆਦੇਸ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਪੀ ਸਬੰਧਤ ਅਦਾਲਤ ਨੂੰ ਭੇਜੀ ਜਾਵੇ।

ਕੇਸ ਦਾ ਨਤੀਜਾ: ਅਪੀਲ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ।

*ਸਿਰਲੇਖ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਗਏ: ਦਿਵਿਆ ਪਾਂਡੇ

<u>ਡਿਸਕਲੇਮਰ :-</u> ਸਥਾਨਕ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਨਿਆ ਨਿਰਣਾਂ ਕੇਵਲ ਮੁਕੱਦਮੇਬਾਜ਼ਾਂ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸਮਝਣ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਉਦੇਸ਼ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ । ਸਾਰੇ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਤ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਨਿਆਂ ਨਿਰਣੇ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਹੋਵੇਗਾ ਅਤੇ ਅਮਲ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਦਿਵਾਕਰ ਜੋਤੀ ਐਡਵੋਕੇਟ